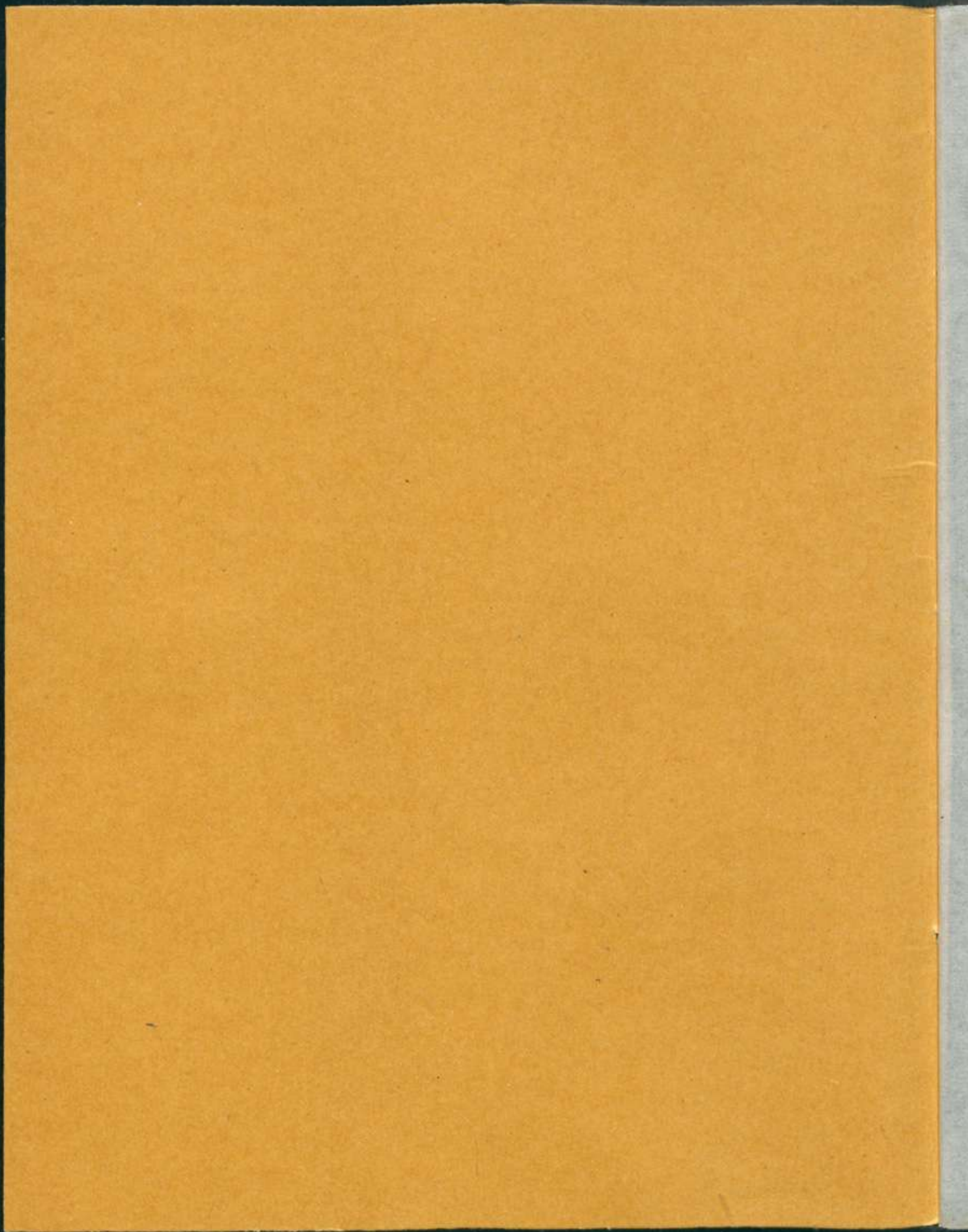
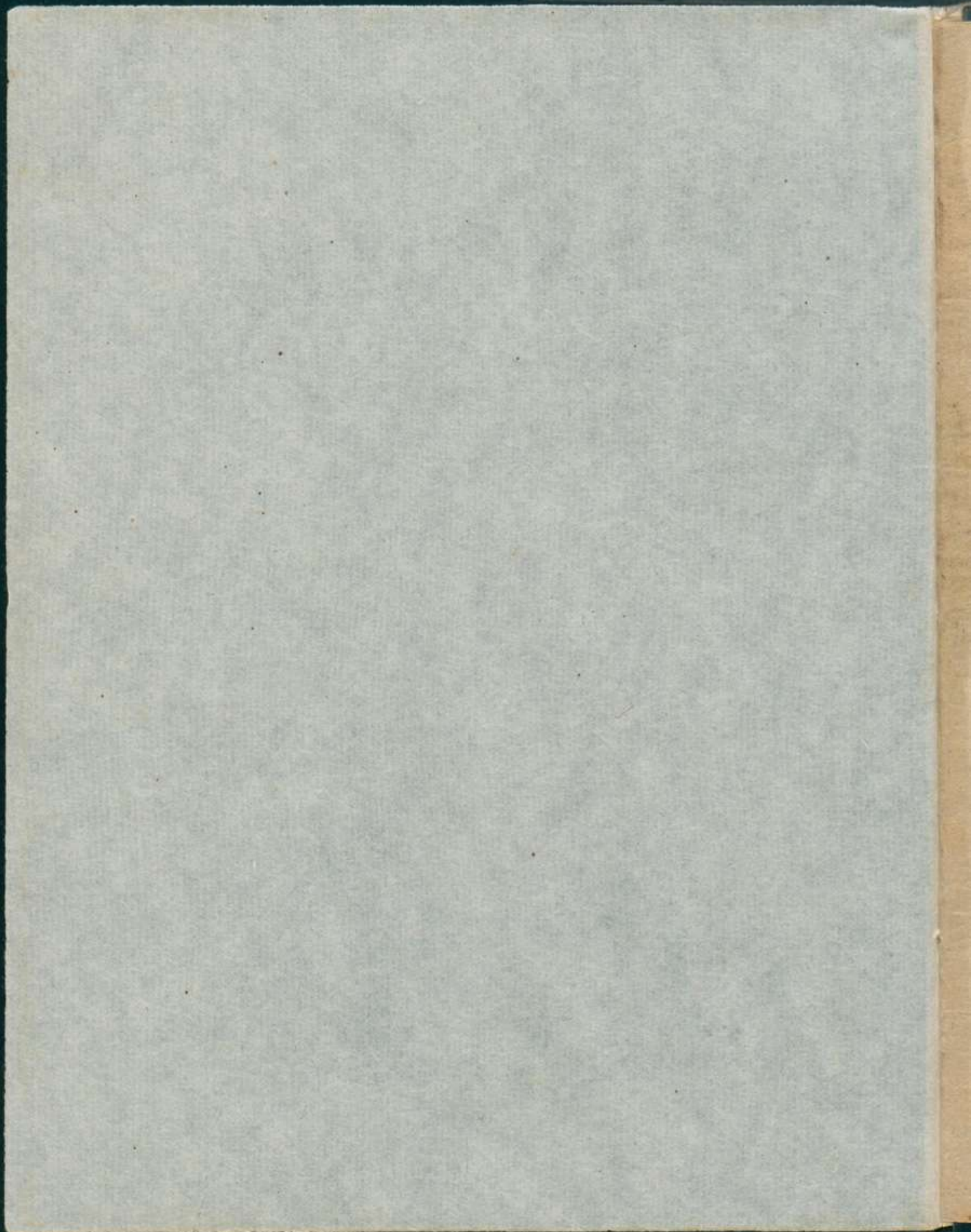

Incl. 56 - 8⁰⁰

Libellus De sapientia

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text appears to be in Latin.]

Bernardinus Macius Bornatus Brixien. excellēti. iuris veri/
usq; doctōri domino Matheo Lyberio Brixienfi felicitatem.
Cogitanti mihi vir excellēs. d. Mathee cui opusculum meum
de sapientia dedicarem venit mihi in mentem gloria ac illustris
splendor tui nominis. Apud quem et doctum et sapiētem libellus de sapien/
tia quiesceret atq; flozeret: nam vnum quodq; simile appetit suum simile: si/
cut dicitur piscis natat. auis volat ita libellus de sapientia sapientem et sibi
similem amat. vides tu tanta et iuris ciuilibus et pontificij et artis oratorie ma/
iestate: vt omnibus charus iucūdusq; sis neq; enim breui oratione compre/
hendi posset. Qui ornatus. que elegātia. que tanta dicendi copia esset. que
maiorum morus splendore non superetur. Quorū continentiam in presen/
tia pretermitto. Qua nihil in probatis viris laudabilius inueniri potest.
que omnis animi cogitatus effeminatos latius vagari nō sinit perturba/
tionesq; humanas cōpescit documentum innate cuiusdam bonitatis prese/
ferens taceo nobilissimam et antiquissimam familiam. que scientia et viro/
rum claritate in felici statu diu floruit ac floret: et ita vt vsq; nunc talē ac tan/
tum produxerit virus et Brixie decus atq; ornamētum clarissimū es tu vir
ornatissime. tanta humanitate preditus ac virtutibus vt marco marcello
et animi moderatione: publico valerio: liberalitate qnto p̄silio pietate toz/
quato comparari queas. Quibus virtutibus itur ad astra: habes etiam in/
ter reliquas virtutes semper p̄oculis pacis et concordie vexillum. sciens ni/
hil posse esse diuturnum q̄ discordie simultatiq; sit obnoxium. Taceo ani/
mi tui magnitudinem: mores integerrimos: quibus tanq; iubar quoddam
omnibus lucefcis: taceo ne epistola superet opusculū: doctrina: ingenij pro/
funditatem. Quibus deprecando loquendo et consulendo non te tantum.
sed et ciuitatem hanc magnificam ornatam et decoratam reddis? Quo vir/
tutum splendore adeo confisus extiti vt non dubitauerim libellum meum
de sapientia tibi viro honestissimo et sapientissimo dedicare: qui si tibi viro
doctissimo incultus inelegāsq; fortassis videbitur id legi nodose potiusq;
mihi ascribas. Quē tamē si atali tantoq; viro probari sensero animum ali/
quando sumam ad maiora. Accipe igitur vir sapientissime. hec de sapien/
tia munusculum amoris mei erga te maximi et pietatis perpetuum testem
Vale tutissimus; cōlumen et patrie ornamētum.

REDEUATZ Mibi e rure Bornatiano vna cum Stephano
 Lamberto voluptatis gratia. Venit in mentem quoddā dispu-
 tandi genus de artibus: Lepi querere ab ipso Stephano quot
 nam essent bone artes. Respondit ille esse septē liberales artes.
 eo q̄ eas adeptus fuerit: liber efficiat: Reliquas vero eē tanq̄
 potius seruitutē q̄ libertatē minantes: quod sine lege experientia docet. z nisi
 q̄ ab adolescentia eas tenuerit nō speret in etate p̄uēctiori nisi magna cum
 difficultate parare posse. Eius dictum: tam elegans tāque nobile multum
 approbavi: indolui motus tanta eius dicendi gravitate infelicitate mea: q̄
 aīum meum dum facilis esset ad huiusmodi artes capiendas: non bene so-
 mauerim: accusando deam potius paupertatis q̄ nature vitium: Sic vtriq̄
 dicenti dum essemus p̄pe muros vrbis Brix. occurrit q̄da; matrona omniū
 fecundissima inherens pedibus hilari facie. vultu sereno: pectore opulenti:
 dirigens oculos suos in vtrūque: z cepit tali vti nobiscū sermone. Qui ser-
 mo est iste: quo inuicem vtimini? Cui responsum fuit per nos sic vtimur ser-
 mone naturali potiusq̄ artificiali ne totum tempus frustra conteramus.
 Estque ipsa matrona vis ne mi Bernardine esse ingratus illius parui benefi-
 cij: quo te aliquando donavi? Multa de alijs dixisti. Tu mei immemor ex-
 titisti: excidit ne tibi illud esopi? Accepti memores nos decet esse boni: z il-
 lud Senecę: errat enim si quis beneficium accepit libentius q̄ dederit: z il-
 lud Liceronis. Nihil est remuneratione beniuolentie. nihil necessitudine stu-
 diorum officioꝝque iocundius: z illud quod in sensu legitur apud Laertius
 Diogenem. Cum quid beneficij in aliquem ingrati contuleris: illud nō bene-
 ficium sed potius maleficium appellato: z illud Philelphi qui se prestat in
 suos benefacientes ingratum: qualis in alienos existimetur: z illud legale.
 Iniquitas z ingratitude beatum hominem esse non sinunt. z ingratitude
 fons pietatis deficiatur: cuius alme matrone elegātissimis dictis auditis ad
 mei correctionem tendentibus obstupui multum: steteruntq̄ come z vox
 faucibus hesit: recreato spiritu cepi hanc matronam intueri in hos prozum
 pens s̄mones: o matrona dilecta que in tā nobili atque suauī habitu psistis.
 Dic q̄so que sis: z quo noīe nūcuparis? illa vō grauis sp̄ atque in vno seneri-
 tatis habitu psistēs sic loquuta est: dicā egdē nec vana ferā sapia dico: Qua
 vniuersus regit gubnat illuminat que mūd⁹ p̄ q̄ hec subito edidit carmia.
 Prima minerua domus prime stat laudis imago.
 Hec oculata videt que sint discrimina rerum.
 Edibus illa suis aditus virtute nefandos
 Arcet: z armatos sensus operatur ad vnguem.
 Castra sedent vt tuta loco: si quominus astat.
 Dux. sua quem fecit longa experientia martis.
 Doctum: atque insidias hostilis pondere librat.
 Nec contentus. ea quam versat pectore cura.
 Scilicet vt vallidis cum vincat viribus hostem:

Astuti citius fraudes se vertit ad omnis.
Ne sibi contingat magno concepta rubore.
Spargere verba diu non olim mente putassem.
Scipio censebat nil armis turpius addi.
Uertere discrimen nec docto sufficit astans.
Prouidet hic rebus quas tum conducere cernit
Sata diu similes lapsis tam posse reuersus
Lemporibus conferre putat: non omnia solo
Euentu manant. superisq; mouemur ab astris.
Quamuis illa tuo sub certo clara moueri
Concernas oculo: tractu terrena reponant
Instabiles cursus fluuiozum more meatum
Hec aperit lumen quam celo exisse putamus
Iusticie: examen surgit de fonte minerue
Non insana viri poterit mens: fingere rebus
Indubijs: rectum non ceco tecta relucet
Inde legunt lucem moderata fortia nec non
Lampade sub clara aduersis luctata resistant.
Dicite que toto lumen sparsistis athene
Orbe nouum felix: vnde est conflata superba
Gloria: mirande cum fulsit lucis apollo?
Aucto. z ingenij donatrix alma minerua
Uox septena ferunt sapientum ad sydera pleno
Uelo: perq; nouas vrbes per z equora magna
Nomina non vnq; frigebit nomen in orbe
Imperi; .quo roma tui processit origo: i
Arma quidem dices a magno sumpta parente
Marte tuo tantam famam peperisse per eum
Conductura parum virtus hec, alta fuisset
Ni prius ingenio valuissent maxima bello
Corpora sepe cadunt vires equantia magnas
Hectoris: attonito flatu cum casside fracta
Hec eterna manent alternis viribus adsunt
Spiritus etherea: q;uis sit ductus ab arce
Indiget hic valido facturus corpore bella
Magnus aristoteles eterna laude receptus
Immortalis adest: mortali corpore quauis
Compositus fuerit: sic z venerata platonis
Socratis z diui: qui magnos vidit abunde
Errores populi: qui plures esse colendos
Credidit orbe deos: solum ratione sub alta
Esse deum: genti monstrauit perfida q;uis
Impulerit rabies duos hunc carceris arctus
Fraude subire no ua manet hic immobilis vnus

3
Inmutata manet: diui sententia mortis
Non terrore noue sic illi dura venena
Composuere viro morituro pocula binis
Accepit manibus: tanq̃ si dulcia melle
Perfuso liquido statuisent munera gentes
Alter, adest martir: quis pro nomine christi
Non moriatur enim: sed stat restatus vbicq̃
Quod celum quod terra tenet: spectabile verum
Apus in numero romanus claudius astat
Et memoranda diu concedunt verba metelli
Simbria subsequitur sermone licinius isto
Sepius insignis consurgat ⁊ inde senatus
Eloquio famam cuncti liquere perennem

Quorū carminum sententia, moralitate conditorum summe admirationi in
omni genere illa dea mihi fuit. cepicq̃ illā rogare vt nisi esset defessa in reci-
tatione carminū vellet aliqd de suo sinu me edocere. que ⁊ hec subiunxit o
Bernardine mortales q̃ prudētie nō intendunt a veritate a iusticia a recti-
tudine demūq̃ ab oī via recte viuendi se longius remouēt: cupiditati ⁊ ina-
ni glorie tāq̃ ventorū pleni inexplebiliter incedūt ⁊ veluti demētes ⁊ cecis
in vndis errātes eunt se pdituz. ego aut vacua oīs neq̃tie. inuidie domestice
simultatis odiū ⁊ maliuolētie oīs oēm supbiam ac fastidiū euitare laboro.
Cum supbie vitio nihil peius sit. Juxta illud vllus habet nimitū nō tempo-
ra longa supbus. Judicium finis nullus inane petit: ⁊ vbi supbia ibi contu-
meliā locū habere necesse sit. Lapiunt enī hoīes laqueo supbie more auitū
Quid peius supbia? que ex angelis demones fecit: luciferum de celo deiecit
lingue gigantū p̃fesse atq̃ p̃fusa māserunt? qd dicam quāto magis inaltū se
eregit. tanto profundius labit supbus ⁊ qui per supbias tollitur: per dei iu-
sticiam inclinatur. exēplo Pharaonis quē nimia submersit supbia. Nabuco
donosor in bestiā vitio supbie trāsmutatus est. Supbia percutit p̃latos: Du-
ces. Reges. Impatores. ⁊ vnūquēq̃ percutit atq̃ d̃cipit. veluti pisces hamo
decipiunt huiusce vitio hoīes excecant ne se agnoscat fructū sui opis pdūt
supbi. ligat enim supbia mentē hoīs ⁊ ita vt ab ea pandat oē malū hanc ol-
lam succendit diabolus. duz corda patrū inflat ad altiora. Inter superbos
semp iurgia sunt. ⁊ si vis recte viuere mi Bernardine nunq̃ in tuo sinu. aut
in tuo verbo supbias dominari permittas. ab ipsa omnis perditio sumpsit
initium vite potius imitem obsequēdo q̃ aliter iuxta illud virgilianum.

He tibi erunt artes pacisq̃ imponere morem
Parcere subiectis ⁊ debellare superbos
Inquinat egregios adiuncta superbia mores
Ingratos homines inflata superbia reddit.

Lui sic nō minus sapiēter q̃ prudēter i. uisusce moralib⁹ dictis me docēti vi-
xi. o elemētissima matrona mea qd est q̃ menib⁹ alme ciuitatis Brixie tā li-
bēter inherēas? Lui p̃ eius dignitate sereno ⁊ lucido aspectu ingt. sum huius-
sce Brixie mee amore tātope capta ⁊ bonis artib⁹ floretis ⁊ rez oīuz copia

In vsum holum abundantis. vt de ea habere custodia mibi necesse fit. habet
in se hec ciuitas vnu qd mibi pre ceteris cordi est naz diligentissime cultu di-
uino delectat. quo fit vt illud Valerij maximi possit dici de ea. Dia nanq
post religionē ponenda semp nostra ciuitas duxit etiā inqbus sume maie-
statis decus cōspici voluit. Scit enis ciuitas hec amenissima se rēq suā be-
ne habiturā. si diuine potentie bene atq cōstanter fuerit famulata. z omni
cū diligētia sacris diuinisq; mysterijs incubuerit. sciēs humana oīa regi ab
auctore deo z sine eius subsidio p̄sistere nō posse. ac imemor illius elegan-
tissimi dicti Valerij maximi. lento enis gradu ad vindictā sui diuina p̄cedit
ira tarditatēq; supplicij grauitate cōpensat. z illius hac pena p̄cutit pecca-
tor: qā oū viueret oblitus est dei. iccirco moriēs obliuiscit sui. necesse est vt
si volunt vite celestis glia; asseq ciues z nobilissimi brixiani. vitā inferiores
z mūdānā relinquāt. iuxta illud Augustini nemo pōt hic z in futuro seculo
gandere. Sed necesse est vt vnu amittat q̄ alter vult possidere. Beati brix-
ienses si cultū dei colere p̄gāt. vt cepunt. qā p̄solabunt. Felices brixiani si
oēm honorē in p̄posito p̄seuerantes z oēm grām deo oīpotenti exhibebūt
qā exaltabunt. deū mi Bernardine ex toto corde z ex tota mente lauda mo-
re exēplo huiusce p̄stātissime ciuitatis brixie. Talē te p̄sta ac p̄para vt mor-
tē timere nō queas: z vt post mortē viuere incipias: O diuinā religionē. O
venerationē sc̄tissimā. o cōpunctionē salutiferā: tu sp̄iale lauacrū es: tu liga-
gamen. Tu vinculiēs: p̄ qd̄ deus fo:riter astringit. O felicissimā atq; diui-
nā religionē. Tu carnalē cogitationē extinguis: pctōz mor:bu expellis: fer-
tilissimā arborē plantas z plantatā nutris modis oīb. iuxta illud iuris p̄o-
tificij. est enis fertilissimū sacra religionē plantare z plantatā fouere modis
oīb. nisiq; hoc melius exequimur: q̄ si nutrire p̄gamus ea que recta sunt. O
religio salutiferā: tu vir? culpe euomis: ad portū salutis brixianos redigis
ad salutarē viā reducis: z de ea ad paradisi glia; p̄ducis. hoc est celeste bo-
num. qd̄ maculas pctōz abstergit: p̄niam cōcupis: it: p̄retij estimationē non
recipit libertatē parit. Quicūq; igit p̄cepta mea seruauerit: poterit glo-
rie felicitatisq; z beatitudinis fructū nō parū colligere: z hec fuerūt verba
z sermones illius deē sapiētie: post que isti matrone tātisq; spirātū supuenit
Pōpeius bonabellus bornatus amicus meus plenus fidei z iuris peritus cu-
pidus scientie: q̄ cepit hanc nobilissimā matronā interrogare in hūc modum
O matrona genus deoz quāta duco: coniectura: video te z animi magnitu-
dine z ingenij acrimonia multū valere z multa dicere: que ad ornatū z splē-
dorē reipub. nostre p̄ducant. vellem ne tibi sim fastidio abste libenter scire
an brixia ciuitas z regalis z opulētissima inter alias p̄clarissimas virtutes
quas eam h̄re sensu: vigeat z polleat iusticia: z nobis qā mūdus sine iusticia
stare nō potest: aliqd de iusticia p̄dices. cui inqt dea alacriter scias velim
mi Pompei brixiani fulgentē radiis virtutis armis iusticie multū z uigere
z pollere: Ideo vt oīs fructus Iusticie ab oībus p̄cipiatur nec esse quo ad
ministrandā iusticiā in ciuitate ista aliquā p̄sonarū except: onē. sed sicut di-
uiti ita paup̄i z sicut docto ita indocto fructū iusticie dari: ex quo vberima
z felicissima mediāte tñ diuina gratia z gubernatione felici illustrissimorū

4

Veneroz respública indies magis atq; magis reddit: habet eni; brixia mes
pre oculis illud dictū iuris elegans q; vitare omni die satagit. iudiciū quat/
tuoz modis corrūpit timore dum metu alicuius veritatē loqui ptimeſcim⁹
cupiditate. dum p̄mio alicuius aīum corrūpimus. odio. dum cōtra quēlib;
aduerſariū molimur. Amore dum amico vel p̄pinquo auxiliū preſtare con/
tendimus. z illud nō minus pre oculis habet. iudicet ille de alterius errore.
qui nō habet in ſe ipſo. q; cōdēnet iudicet ille qui ad pronūciandum nullo
odio nulla offenſione nulla leuitate ducatur. iudex bonus nihil ex arbitrio
ſuo facit. nec ex propoſito domeſtice voluntatis. Sed iuxta leges z iura p̄
nūciat. ſtatutis iuris optemperat. nihil p̄paratus z meditatū ex vomo
defert. Sed ſicut audit ita iudicat: z ſicut ſe habet natura decernit. legibus
obſequitur veritati non aduerſatur. examinat. z cauſe merito nō mutat. ne
iudiciū odio exaſperet. ne crudelitate inflammet. ne amore pecunie aliqd
emoliat. orphanoz amore ducit pupilloz charitate mouetur. nec ad dex/
tram declinat moriēdo iudiciū. nec ad ſiniſtra exaſperando ſupplicium non
ſtatim iudicat. ſed maturitate quadā cauſa cognita xp̄i nomen p̄ oculis hñs
ſniam proferit. O ſanctā z admirandā iuſticia; ſub te pudicitia militat. ſub
te caſtitaſ tuta manet. regit atq; triumphat. per te pax diſcurrit atq; germi/
na t ſecuritaſ floret. honeſtaſ fructū parit z frondet. hec eſt medicina vitio/
rū. antidotum pctōz. hec eſt ſine prudentia. mors ſine miſericordia. enſiſ
ſine diſcretionē. gladius. ſi inequali pondere ambulat precipitiū eſt facile iu/
dicare ſed ouz z amax iudicātū retractare. Status romanuſ tā diu pacifice
p̄ſeueravit q; diu per ſapienteſ gubernatuſ fuit. Sed vbi molleſ z exptes
regnare ceperūt vīm iuſticiae ignoſcēteſ omnem poteſtatem atq; imperium
pdiderunt vīta p̄ſulit atq; p̄ncipis oībus p̄ferri debet. z quomodo hoc
q; facere poterit ſi tante virtutis ignaruſ exſtiterit? Iuſticiae impituſ latrat
vt canis. mordet vt ſerpens. deuorat vt leo. vlulat vt lupuſ. p̄ge gpe brixia
vt cepiſti intra menia tua arma iuſticiae adminiſtrare. q; diu p̄ſeuerabiſ
tam diu durabiſ nam qua meſura meſa fueriſ remetiētur z tibi. Quicqd
plus iuſto appetit homo. turpe lucrū eſt. Qui amat iuſticiae. que nec p̄ce
nec precio aut gratia aliqua a rectitudine deſlectit ſed ſtabiliſ iuribuſ con/
tenta ſuiſ reiicit inhoneſta omnia. amat z p̄ceſ quia ſunt amice chariſſime
Iuſticia eni; z pax: vt teſtatnr Auguſtinuſ ad fratres heremitaſ. ſe oſculā/
tur. Eſt eni; virtus que cūcta gubernat. cūctos regit populos gēreſq; ſupbaſ
frenat oīa recta atq; equa lance perpendit. vnūquēq; ſm meritū afficit. iuſti/
cia virtutū oīum p̄clariffima z miſericordia debēt eſſe ſimul in paſtore miſe/
ricordia ſine iuſticia deſtruiſ z in crudelitate conuertit iuſticia teſtate Au/
guſtino ad heremitaſ ſine miſericordia nullo modo eſt accepta apud deum
huius tanta eſt viſ atq; maietaſ. vt nemo ſit qui poſſit ſine aliqua eius
parte viuere. eſt enim teſte Ariſtotele reſ qua neq; heſperuſ neq; lucifer eſt
admirabiliſ. cum ſit virtus per: quam que ſua ſunt. Singuli habent z
quam reliquaſ omneſ ſe qui neceſſe eſt. et quam colere. In vita eſt Sum/
mum bonum. Sic iure cauetur. non eſt p̄fecto iuſtuſ iudex. Qui in exar/
cenda. Iuſticia timet mortem. Qui exiliū. qui egeſtatem timet. Licerone

testante in regno dei non est distinctio. quis esset in seculo laicus: aut cleri-
cus: diues: an pauper iunior. aut senior. seruus: an dominus sed vnusquisq;
secundum meritum boni aperis perpetuo coronabitur gloria. O beati. iu-
sti super quos continue oculus domini residet et aures ei⁹ super preces eor⁹
iustus autem quasi leo confidens absq; terrore erit: et nihil timebit: iusto no-
aduersbatur quicq; maligni sic lex. cantat: quantum autem possit virtutu⁹ prela-
rissima iusticia. Salustius in catilinaria historia ondit: labore ingens atq;
iusticia respu. crescit. cui⁹ fundamētū ē fides. Qua sublata oē iusticie fun-
damētū. Atq; mun⁹ corruat necesse ē: enī magnū virtutū fides nō seruare: et
lites non scire decidere: et ab alijs querere. que ipsos in iudicando eloqui de-
cet. prout iure cautum est: que enim vel verior vel exploratior. que innocē-
tior que grauior virtus ista haberi potest: per quas omnis religio diuini
cultus obseruatur? Tempia diuina atq; humana continentur: sine qua om-
nes contractus pastaq; omnia fide non seruata corruerent. Sine qua forti-
tudo nō ē commendanda: sine qua misericordia stare non potest: Sine qua
homo est similis belue. nulla alia re aristides dictus: et existimatus est vir
optimus: nisi quod iustissimus haberetur. sine qua non regio vlla non ciui-
tas non deniq; domus vlla constare posset. Sine qua impij et improbi re-
gnarent. quid fedius. Philelpho testante: q; vim afferre legibus: et q; iusti-
cia debeat mercede fieri Juxta illud simile. Male res se habet. cum id pecu-
nia tentatur: quod virtute effici debet: et illud oratij. Dicam si potero: male
verum examinat omnis corruptus iudex. Quid verbis opus est: ipsa est que
conseruat communem vtilitatem: frustra enī foris iusti existimamur: si do-
mi iusticiam non seruamus Philelpho testante. Mateus autem in euange-
lio inquit. Beati qui esuriunt et sitiunt propter iusticiam: quoniam ipsi satu-
rabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam quoniam
iporum est regnum celorum: iusticia vt inquit. Aristoteles in quinto etico-
rum est preclarissima virtutum cui vt euripides attestatur non potest matu-
tina aut vespertina stellarum claritas comparari iusticia est virtus | animi
vnicuiq; secundum merita distribuens secundum Aristotclē: vt refert Laer-
tius diogenes libro quarto: iusticia Licerone testante est virtutis splendor:
ex qua viri boni nominantur dictorum conuentorumq; constantia et veri-
tas. Alij dixere iusticiam esse tacitam nature conuentionem in | Elditorium
multorum inuentam. Iusticia vt inquit | Cassiodorus ita sensibus homi-
num beneficium diuinitatis attribuit. vt vel ipsis qui iura non nouerunt ra-
tionem tamen et veritatem agnoscant. et sine qua omnis mūdus. omnis | gēs
esset tamq; nauis sine remige in vndis. et tamq; sine preceptore discipulus
iusticia vt refert Laertius diogenes libro septimo est scientia eorum que eli-
genda sunt queq; fugienda. queq; sunt media. iusticia vt habetur in iure est
constans quedam et perpetua voluntas ius suum vnicuiq; tribuens. Iusti-
cia est quidam habitus animi communij vtilitate seruatus. suam vnicuiq;
tribuens dignitatem item quid aliud est iusticia. nisi virtus que plurimum
potest in his que minimum possunt? Item iusticia est quedam animi dispo-
sicio in sigulis rebus recte diiudicans. que a priscis sapientibus omnis virt⁹

5
appellata est. Quibus sic diffuse dictis adhuc ut est scientie cupidus non contentis deam ipsam tali sermone interpellavit. Hec que dixisti sunt valde parvula et fructifera sed velim adhuc abste humanissima dea aliqua nigraveris recitari carmina de ipsa iusticia que meum animum sicut cum animo hominum meorum sociorum delectarent, ut ubique locorum possint te et prosa et carmine valentes ad sidera usque laudibus et preconijs extollere quibus auditis dea ornata clipeo virtutis cepit hec que sequuntur. decantare carmina de ipsa iusticia.

Laude sub insigni concedunt munera diue
Iusticie. paruos oculis que conspicit equis
Ut magnas nullum constat discrimen habendus
Inter divitias miserandi pauperis inter
Pauperum hec homines convincit in orbe superbos
Sceptra ducum virtute nova. quesita sub alto
Astree celi regno constare videmus
Ut turris fundata solo. tellure refossa
Maxima que terre saxorum copia semper
Sustinet affixa. et nullo iam turbine venti
Impete. non ullo splendentis ab ethere frangi
Fulguris ante valet. iam iam casura non audis
Questibus adveniunt. et tanta frande parata
Lelicole nullum. melius mortalibus unquam
Attulerant. munus. nullum prestantius isto
Que sua quique tenent felicia premia iusti
Accepere bono viuentes omine legum
Fraude licet fontes plectant et crimina pena
Attamen ex animo noscunt peccata mereri
Iam sua supplicium. quod iudex intulit equis
Que ratione vident afferri verbera scena
Effugerent si forte sibi iam copia staret
Audet adire vagas maurosum tractus ab ere
Impiger hic partis mercator maxima querens
Premia mercuri. nec non et transilit oras
Si teneant peccata duces contermina terris
Scit loca quo tutus peragat. discrimine moto
Ille iter astree niteant et nomina sacre
Si deserta. deo fugent penetralia mundo
Ecce vides quassata malis contrita subinde
Iura. viris nemo merces vectare per orbem
Audet ad extremos lati transire meatus
Oceani. cessat rerum mutatio felix.
Plura referre meo possem sub carmine tale
Iusticie. que magna darent preconia sensum
Nec non oppositas legerent que denique moles
Stat mihi censebo si nomina iungere curem

5

Qui coluere Deam. liquereq; maxima vires
 Ornamenta sue: annales vt colligis istos
 Primus. ab illustri decorandus laude sanatus
 Tempore quo consul conclusos Marte Faliscos
 Artabat duro. z magna virtute Camillus
 Id dederant nomen conscripti sepius vna
 Patres. hoc sacro fulti venere tribuni
 Bracchus. z absolui censor conspreuerat vnus
 Hi collega suus censura liber ab omni
 Tunc foret vnanimes sese constasse regendo
 Lucius hanc crassus laudem lustravit ad astra.
 Pluris enim faciens astree nobile donum
 Ulcisci. q; se infesto carbone reposcat.
 Lucius alter adest quem Syllam nomine dicunt
 Quamuis crudeli vita damnatus vbiq;
 Attamen z iusti interdum preconia cepit
 Tempore prescripti ruffi quem perdere quendam
 Legerat affectu. dominans hic Sylla minaci
 Pirraeus externis Mitylenus clarior omni
 Exemplo censore Deo lustrandus in uero
 Hanc ego descripsi mixto sermone canando
 Ut omnis mundus iustificatus eat

Quibus sit imposito fine Dea admodum deffessa Bernardino eã auscultãt
 manus iniecit verbis biscentens bernardine bornatiane nõ abibis a manib;
 meis nisi prius de persoluendo ere cõtracto mecu aliquẽ cõstitueris fideiuf
 sor: ne tanti muneris in te ame collati ingratus videaris. vñ cū me sit op
 pressum senserim ei tam admirabili onuste elipeo necesse mihi parere fuit
 memori illius dicti legalis qui non obedierit principi morte moriatur quo
 effectum est: ne detrunderer In carcerem quo detinerer inuitus vt illi põpẽu
 donabellum summe virtutis virum infideiussorem constituerim. Dato igitur
 fideiussore vinculo sacramentali astrictus facto digressu per Deam ne fi
 deiussor esset diu vinctus tali obligatione z vt es alienũ aliquando contra
 ctum per solueretur iuxta tenores; promissionis vinculo stipulationis inite
 volui aliquid: etiam si minus eleganter dixerõ de ipsa matrona scribere
 tum ne in vitium fidei non seruate incidam. Quia nihil magis congruit ho
 mini q; seruare scutum fidei: Tum etiam ne diuino iudicio plecterer tamq;
 perfidus z beneficij ingratus: Quare si lector amãrissime fortassis quid de
 ipsa scripsero tibi erudito at prudenti inornatum incultumq; videbitur il
 lud non mihi qui ad scribendum non sponte sed compulsus accessi. Sed cau
 se causanti z viris nodis z causis forẽsibus quibus incombo. ascribas. z si
 fortassis senseris aliquem liuore aliquo detrahendi mihi. Detineri: quo et
 presens z absens veluti rubigine ferrum consumeret te sapientie amatores
 rogatum velim me pro viribus deffendas atq; tuearis: Accedo igitur ad
 rem z in primis sapiens est qui in acquisitione paradisi z Dei cognitione

6
omnem suam curam collocauit. ea via anima que sursum tendit sibi miles
appetens quiescit cunctis rebus preferenda: iuxta illud euangelicum. Quid
prodest homini si totum mundum lucretur anime vero sue detrimentum pa
tiatur. Anima diuine gratie comunicatrix. immortalis est reliqua vero ce
nosa et limosa sunt. Idcirco facta separatione anime a corpore cadauer suus
simile appetens terre magne parenti mandatur vt omnis similitudo in simi
litudinem transeat. Quid maius? quid dulcius? q̄ habere sedem in paradi
so qua odore celesti et aura diuina sempiterna quis fruatur. Prudens est qui
diuina mandata custodit custodire et conseruare patrocinium fit: quodam
amoris instinctu. vnde in euangelio dicitur. nec oculus vidit nec in cor ho
minis intrauit nec auris audiuit que preparauit dominus diligentibus se.
Prudens est qui charitatem exercet quia qui in charitate: versatur et in deo
Qui autem extra charitatem tendit deū cognoscere recusat. Sapiens est q
scuti paciētie gerit: p̄ paciētiā Deuenit ad degustationē fructuū iuxta illud
Qui cupit optatam cursu contingere metam

Multa fecit tulitq; puer sudauit et alfit.

Abstinuit venere vino. In patientia et in tribulatione fortitudo cognoscit
Prudens est qui in dilectione proximi resider. Quia et christus dilexit nos
et tradidit semetipsum pro nobis. Prudens est qui in humilitate vigilat ea
sola mortales. deo similes reddit. et deus humilibus dat gratiam: prudens
est qui in compunctione et in pietate permanet Conuenit enim pietas maxi
me fidelibus et christi deuotis quid: et enneas se pium vocauit: cum dixerit:
sum pius enneas fama super ethera notus. Tristitia versantis in compunctio
ne vertetur in gaudium dicit dominus. Sapiens est qui in oratione et in vi
gilijs delectatur. oportet enim humanum genus inuigilare iuxta illud.
Vigilantibus et non dormientibus ius scriptum est: et illud. Quia vigilauit
melio rem meam conditionem feci et illud domini vigilate itaq; q̄ nescitis
diem neq; horam qua. d. v̄r veniat igitur est nobis vigilandum iuxta illud
quod exclamat poeta.

Inuigilate viri. tacito nam tempora gressu

Diffugiūt. nulloq; somno reuertitur annus. Quid turpius q̄ in ocio marce
scere: est enim otium sine vigilantia mors et eo oē genus humanū ad oēs ani
mi intemperantiam et lasciuam ducitur prudens est qui abstinet peccatis: et
si quid errati commiserit illud non abscondit sed in confessione fateat. q̄ q̄
abscondit peccata secundum Salomonem non dirigitur ad beatitudinem.
Sapiens est qui penitentia delectatur. quia hic regno celi appropinquat it
Sapiens est qui in abstinentia ciborum opera sua conficit nō potest quis ni
mia crapula plenus p̄fecte orare q̄ mēs plena ciboꝝ iuxta augustini dictus
oratiōes p̄cit sapiens est q̄ in timore dñi dñm amplectit quia timor dñi ē
fons vite: et corona exultationis. Sapiēs est q̄ in virginitate et pudicitia ver
sat quia angelis equalis est et filius dei dicitur. Quid honestius? quid fru
ctuosius virginitate et pudicitia q̄ amat cōsolidationes tāq; vas cristallinū
et semel pudicitia lesa tota depit iuxta illud lesa pudicitia ē depit illa semel
sapiēs ē q̄ iusticiā colit. q̄ lingua iusti est tronū dei. Iust? a perturbatiōe re

morissimus est. iniustus vero prout legitur apud Laercium diogenē libro
decimo plenus est perturbatione: et iustus ut in diuina scriptura legitur si-
cut palma florebit. Sapiens est qui sit quid fugiendum: et quid tenendū: nō
superbit. nō miratur res transitorias et semper idem est tam in prosperis quā
in aduersis presentia ordiat: preterita recordat: futura prouidet. Quidius
o iane at ergo que nulla ciconia pinxit ede mihi causas: cur de celestibus vnus
Sitas et at ergo sitas et ante vides: vnde o elector: amantissime compara ti-
bi illud dictum philosophi relatum per Laertium diogenem viaticum cui
scientie tibi ab adolescentia ad senectutem compara ea quidem sola est cer-
ta veraque possessio. et secundum Socratem est vnicum bonum: malū contra
vnicum inscitia opes atque nobilitas nō solum nihil in se honestatis hnt ve-
rum etiā malum: omne ex his aboritur. Sapiens est qui iram iracundiāque
fugit: quia ira sui memorem non sinit esse virū. ira est in qua nihil boni ni-
hil recte moderatēque fieri pōt. Qui irascitur sine causa fratri suo reus erit
Iudicij: ea est cerre perturbati animi natura. ea vis. Is imperus ac furoz se-
cundum Philelphum ut sibi moderari nullo pacto queat. quippe qui in re
etiā vera si minus mentitur aut vanus non sit: amē mendacium dicit cum
vel gratia voluptatis vel verborum superfluitate mendacem se prestat: vn-
de ne ira te capiat aut cum te ceperit sic plene adimpleas aut benodori phi-
losophi ad Augustum cesarem salutare preceptū quod diuus Theodosius
Romanoz impator non a philosopho sed a natura munere accepit cum ira
te ceperit ne asperum aliqd statuas priusquā neque dixeris neque feceris quā
quattuor: et viginti literas tecum memoria recensueris. vbi illa concitatio
que momenti est mente alio traducta parui temporis interiectu languescat
Sapiens ut stella fulgebit nullus sapientiam dei plenam recipit nisi qui ab
omni cura vitiorum fuerit sapiens habet scientiam bonorum et malorum
ac mediorum secundum Zenonem ut refert Laertius diogenes libro septi-
mo. Sapientis est multa scire et recte viuere quod si vtrunque non valet melius
est ut bene viuendi studium quā multa sciendi sequatur. Unde legitur sapien-
tiam esse donum dei: que vendi non potest: et bonum esse non propter se ip-
sum appetendum sed eorum gratia que nobis ex ipsa proueniunt. Sapien-
tia melior est quā arma bellica et maligna vnde prout iure cautus est. Maior
bonoz debetur sapientibus quā militibus qui non debent esse nisi executo-
res preceptorum sapientum vnde lex clamat milites nostros oportet esse
defensores. Sapiens est qui fidelis est quia sapiens infidelis prout in iure
habetur plus nocet quā inscipiens vnde Philelphus libro epistolarum vnde
rimo inquit. Et fide opus est et celeritate. et nihil magis congruit homini quā
se fidelē prestare. put iure preceptū repit. sapiēs est qui fornicationē euitat quia
fornicatio est vitium quo hoies eius nequie dediti coquunt et qui viuit cum venerē
iā necat: ex delectatiōe fornicatiōis oriuntur flagitia quibus regnū dei claudit
et hō a regno dei sepat sapia viger i sene. qui secundum Liceronē si nullus fuisset nul-
le presus ciuitates eēt et secundum Laertium diogenē hoc differt a ceteris virtutibus quod
visus ab alijs sensibus: sapiēs est qui si cuncta que habet amittat: clamat oia que hō
mecum porto: et que sunt illa: Justicia Leptantia Fortitudo et Prudentia. sapiēs

7
non indiget alieno adminiculo sed sicut virtus perfectiva suis viribus con-
tentus est. unde Bozmatiane amantissime esto prudens sicut serpens: et sim-
plex sicut coluba. Simplicitas iuxta dictum augustini sine astutia stulticia
reputatur astutia sine simplicitate supbia approbat. Sapiens cum sibi ipsi
sufficiat: amicis non indiget. Sapiencia donū dei s̄m Aristoteles habet ra-
dices amaras fructus vero iucundiores. Scientia est habitus animi diffi-
cille acq̄sibilis et iam acq̄situs difficille mobilis. Sapiens est qui quo ma-
iore dignitate pollet eo clementior efficitur et magis recta putatur ratione
Sapiencia seu prudentia est qua omnis bona et recta ratio diffinit: hec ve-
ro ita sine virtutum moralium adminiculis est ita mācha ut virtutes relique
nulle sint sine prudentia: nec potest ququam vti recte bonis istis que corpo-
ri et fortune tribuunt nisi vir sapiens et idem prudens fuerit. Sapiens est qui
in bonis operibus perseverans est: iuxta illud melius est viam domini nō in-
gredi q̄ ingressam et non perfectas derelinquere. et melius est nō incipere q̄
cepta deserere cepisse multorum est. paucorum vero ad culmē peruenisse. et s̄m
Gregorium virtus boni operis est perseverantia. Incipientibus premium
promittitur sed perseverantibus datur. Et apostolus inquit non potest co-
ronari nisi qui legitime certauerit. nullus enim legitime certat qui nō in cā-
po vsq; ad finem certet. multi magna agrediuntur sed deficiunt in via perse-
uerantia habet hoc in se preclarum ut in omni vita idem semper vultus ea-
demq; frons sit. Perseuerantia s̄m Liceronem in rhetorica veteri est in ra-
tione bene considerata stabilis et perpetua mansio. informat meritum: remu-
nerat currentem: coronat pugnantem. ac ducit ad brauium. perseverantia est
veluti planta que s̄m Senecam ad lucillum non conualescit si sepe transfe-
ratur et s̄m Boetium de disciplina scholarium libro tertio in vno quoq; ope
inuenitur mater constantia. et s̄m Liceronem libro officiorum nihil est q̄ tā
deceat q̄ in omni re gerenda consilioq; capiendo seruare constantias. o feli-
cissimam sapiēciam que de mortalibus immortales facis. Nihil magis ad
spem percipiende scientie erigit q̄ cum eos clarescere in scientia admiramur
quos paruulos aliquando et indoctos fuisse meminimus. Sapiētia s̄m La-
ctantium de falsa sapientia se ipsam in bonis actibus semper exercet. et s̄m
eum qui aspirat ad veram sapientiam aspirat ad verbum dei. in quo sola ve-
ritas inuenitur et virtus et beatitudo. Quid enim aliud est sapientia seu pru-
dentia nisi iusti atq; iniusti noticia. et non tantum habere noticiam huma-
narum rerum: sed etiam diuinarum. prout iure scriptum reperitur. et s̄m
Alphm si aliquando imperfectam scientiam quis inuenerit poterit eam suplere cari-
tatis perfectione. o sapientiam admirandā que vberrimos spargis fructus
inter quos reperitur illud Terentianū in adelphis q̄ sapiētia est nō q̄ ante
pedes modo est videre sed etiam illa que futura sunt prospicere. et demētis
est q̄ ante pedes est non videre et celi plagas scrutari velle: sapiens est qui
auariciam velut scopulum maritimum aufugit: qui sectatur auariciam con-
turbat domum suam. Auaricia pecunie studium habet quam nemo sapiens
concupiuit. Radix omnium malorum venenis malis imbuta Corpus ani-
mūq; virilē effeminat. Auaricia s̄m Salustius in catilinario fidē p̄bitatem

ceterasq; bonas artes subuertit. pro his supbia; crudelitatem ocos neq; ligere
oia venalia habere docuit. Juxta illud Maronis in tertio eneidos. Quid non
mortalia pectora cogis auri sacra fames. Auaricia secundum Tullium de oratore
libro secundo si tollere vultis. mater est tollenda luxuries. Quid penis aua
ricia que est humani generis vehementissima pestis? o auariciam nefandam
que est similis secundum Pamphilum hydropico.

Dum bibit hydropicus magis sitit et cupit vndam

Sic magis exardet semper auaricia

Hydropico similis nunquam satiatur auarus

Infelix requie nocte dieque caret.

Hydropico similis nemo nisi diues auarus

Custos non dominus existat auarus opum.

Hydropico similis omnis auarus adest

Est similis talpe metuenti mandere terram

Ne sibi deficiat nam perit ipsa fame

O sapientiam auream que totam mundi machinam gubernas: sine qua intel
lectus hominis potest dici sine forma: hinc merito dicit Cicero in libro offi
ciorum. quod multi sunt homines et pauci homines: multi nomine et pauci re: et
ignari proorsus non merentur appellari homines sed potius imagines hominum
sicut secundum ius in sacerdotibus multi nomine pauci effectu: omnis enim
vita sapientis meditatio mortis est. Negligentia incautum hominem facit.

Festinandum igitur est ne mors repentina superueniat. discrepat secundum Phi
losophum ab humana natura qui sapere non affectat. Sapiens nunquam inanis
est sed semper habet in se amictum prudentie sapienti secundum Senecam conue
nit incessus grauis atque modestus et oratio depressa et non audax. sapiens est qui vir
tuti regine et impatrici incubit quia regnum dei non est in sermone sed in virtute et ne
mo potest et virtutem simul et diuitias possidere virtus non propter se sed
propter vitam eternam que summum bonum est: appetenda est secundum Lactan
tium de falsa sapientia. virtutis nobilitas viteque honestas gratum deo fa
ciunt hominem prout iure scriptum est et per pulchrum est virtutem discere
sed longe pulchrius longeque prestantius vti virtute que non indiget alieno
adminiculo sed suis iuribus nititur atque contenta est: Nec me latet illud secundum
Aristotelicum more esse tenendum apud Laertium diogenem sic dicentem.

Virtus difficilis maximus labor

Humano generi nobilis optima

Luvenatio vite

Es mortalibus omnibus.

Virtus sola viget sapitque estque immortalis re et effectu et vnicui bonum anime
et cum virtus eicitur tunc prout in iure scriptum est vitium nascitur. Virtus
viventis et mortuo est firma et stabilis possessio. Reliqua oia vana sunt et in
stabilia. virtus secundum Salustium in iugurtino est duris atque imperatrix. vite mor
talium: que vbi ad gloriam crassatur magis pollens potensque et clara effici
tur. nihil enim est secundum Tullium de natura deorum amabilius virtute quam qui adeptus
fuerit vbiq; gentium erit diligendus et venerandus. habet etiam maiestatem

8
venerandam inter hostes. dicebat Socrates facile homines ad virtutē eua-
suros si tales esse conarentur quales videri volūt. Accingere igit Bernardi-
ne vigilatissime ad sapiētiam z virtutē capessendā ne sis in sententiā illoꝝ vsus
Mittitur in exilium virtus vitiumq; triumphat

Regnat z in populis grande tribunal habet

Sed sis potius in sententiā senece ad lucilium

Nuncq; stygias fertur ad vndas incluta virtus

Dia sapiētē pri? expiri p̄silio decet q; armis q; ex puidētia timor ex auda-
tia temeritas orit̄ put legit ap̄ d̄ it̄p̄tē Terētij sapiā est q̄ que tota refert̄
ad v̄itatē z cognitionē rez celestiu: nec me laet dulcissime bernardie sapiāz
z rōnis v̄sum diē solere afferre atq; affirmare: neq; prudētes neq; sapiētes
nascimur aliaz doctria gignit aliez lōgissimi v̄sus r̄pis z multaz variāzq;
rez expiētia. sapiēs est q̄ vitioꝝ viā declinat: est enī vitiiū p̄rariū v̄tuti quo
humanū genus veluti plante arbor: vitiose cōficif: malū p̄stat de se odore;
cū cōcoctionē fetulētā emittit siue id̄ intrinsecus per cutē: siue aīu; siue mētē
siue p̄ sup̄ficiē emerferit sane hoīez tristi odore tristi fructu exulcerat z exul-
ceratus alios corrumpit iuxta illud. Morbida facta pecus totum corrūpit
ouile et illud vnaq; conspecta liuorem ducit ab vna z illud cretice pellices
dedit hanc contagio labem z dabit in plures: sicut grex totus in aruis vni?
scabie cadit zc. Quam sit v̄tile quanq; salutiferum vitia aufugere nemo est
qui nesciat: audi quid Quidius de remedio amoris testetur inquiring.

Utile propositum est seuas extinguere flammās

Nec seruum vitijis pectus habere suum

Et mala sunt vicina bonis: errore sub illo

Pro vitio virtus crimina sepe tulit

Juxta illud belini in speculo vite

Nascetur ex vitio vitium z de crimine crimen

Et iuxta illud martialis

Deridens alios non inderisus abibit

Proprium stulticie est aliorum vitia cernere z suorum obliuisci: sententiā eo-
rum qui volunt fistucam in oculis alienis cernere z in suis trabes non vidēt
iuxta illud Persii:

Ut nemo in sese tentat descendere nemo

Sed precedenti spectatur mantica tergo

Et fm illud

Lur in amicorum oculis tam cernis acutis

Et tua non videas oculis mala lippus in vinctis

Qui aliena temere manifestat vitia

Sua intempestiue audiet crimina

Fugias igitur amantissime quantum est pro viribus tuis vitiorum flāmas
virtutiq; adhereas z hec erit sapientia immortalis est enim sapiētis aliqua
do mutare consilium in melius relinquēdo superbie vitium z humilitati ad-
here. Sapiens est qui se abstinet v̄ino ebrietate z crapula quia nullum secre-
tum nullum perfectum consilium potest esse vbi regnat ebrietas: z sicut pi-
scis deprehenditur esca sic ebrius deprehensus est v̄ino: iuxta illud virgilij.

Tenuisq; lageos.

Lentatura pedes olim vincituracq; lingua; Nox amor z bacchus nulla mo-
deramine gaudent. Animus vino deuinctus nō est in sua potestate clamat
enim paulus ad ephesios nolite inebriari vino in quo est luxuria: z prout iu-
re reperitur scriptum sicut ebrius nescit quid agat: ita luxuriosa mulier: Vi-
num inducit ebrietatem: ebrietas mentis exiliū z libidinis incitamentū put
legitur de vita z honestate clericorū: audi qd clamat lucanus lib: o quarto.

O prodiga rerum luxuries nunq; paruo contenta paratu

Et quesitorum terra pelagoq; ciborum.

Ambitiosa fames: z late gloria mense.

Discite q; paruo liceat producere vitam

Et quantum natura petat.

Terentius in andria: Uicit me vinū ibi comētato: subdit dulce est bibere vi-
num ebrium fieri turpissimū: vinum intemperanter sumptū gignit z fouet
morbum comitalem intimo quodam suo vehementissimo spiritu. Frāgit
corpus: debilitat animum: nec sinit quē esse sui iuris: qppe pellicit quem ad
se per oēm turpitudinis feditatem. impedit oēm recte viuendi rationē qua
sublata nihil neq; boni agere nobis licet nec sani qcq; itelligere. si cupis et
terris z celo viuere felix: adisce qd sit sapientia: sapientis auctoritas inqt pa-
tere legem quā tu ipse tuleris. clamat sapiens habe fiduciam in dño ex toto
corde tuo z ne initaris prudentie tue z ne sis sapiens apud te ipsum. Dicunt
stoici sapientem solū esse libertū: solū diuitem: solū regem: solū felicem esse:
sapiens est qui fidei obseruato: extat. qa homini fideli totus mundus fm
Augustinū diuitie sunt: z qui credit in filio habet vitam eternam. esto inquit
Job fidelis vsq; ad mortem z dabo tibi coronā vite fides est substantia rez
sperandarū argumentū non apparentiū: sine fide impossibile est placere deo
fides est fm Liceronem libro primo officioꝝ iusticie fundamentū dictoꝝ:
conuentioꝝq; constantia z veritas Cicero inqt aiū sine fide stabilem ami-
cum esse non posse. Infelix est dubitans in fide iuxta illud legale qui mecum
non colligit dispigit: z graue est homini graui z prudenti fides fallere: z om-
ne quod non est ex fide peccatum est: z omne quod fit contra conscientiam
tendit ad gehēnā: ita clamat ratio canonica in caplo litteras de restitutione
spolia. nō habet enim fides iteritū cui humana ratio prebet experimentum
vnde dicit Augustinus fides que per dilectionem operatur est fundamentū
oīum virtutū: z premium credentiū est vita eterna: pena vero nō credentiū
est gehēna perpetua. Prepara te ad hanc sapientiā imbibendā vt tali tanq;
nobilis scuto armatus etiam per medios hostes si fas est tēd ere queas vir sa-
piens nullius loci terminis circumscribitur fm Homerū in vlysea ingentez.

Dic mihi musa virum capte post tempora troie

Multorum hominum qui mores vidit z vrbes

Sapiens qui floret z edificat in spe quia qui hesitat similis est fluctu ma-
ris q; mouetur auento z circumferit qui gnis de peccato veniā desperat plus
de desperatione quā de cōmissio scelere se d'annat: z fm Hesiodoꝝ qui ma-
le agere nō desistunt vane spem ex dei pietate regrūt Lullius inuectiuarum

in catilinam libro quarto spes sola hoies in miserijs consolari solet. Quin-
tilianus in declamationu libro septimo. nihil magis interesse hoius puto q̄
vt spes pro hoie q̄ vita sit. Seneca spes e vltimum aduersarum reru sola-
tium. Seneca ad lucilliu libro tertio epl'arum malo successus mihi q̄ fidem
deesse. nec d'spaueris et diuturnos egros posse sanari. et s'm Augustinu spes
est no nisi bonaru reru nec nisi futuraru. et ad deu pertinentium: Olector qui
delectaris multu hisce meis scriptis que sit Sapiencia disc: legendo. vt ce-
teri tuo exemplo moueantur. quid est q̄ tibi deesse possit si in campo scien-
tie edificaueris? quid non colliges si in agro Sapiencie plantaueris? q̄ pal-
latium non habebis si in ciuitate prudentie edificaueris. sapientia cuz discre-
tione promittit et promissa accelerat et amplius q̄ promisit prestat. sapien-
tia est rei diuine humaneq; inquisitiua cognitio. qua adepta ad perfectione
nihil deesse potest. et qui tali scuto armatus fuerit poterit aduersus omnes
fortunam se securus prestare. sapiens est qui ad bonas artes et p'clara studia
de quibus supra omni conatu propensius fertur et hec sunt firmissima opes
vero gloria voluptates pulchritudo et huiusmodi sunt res fluxe. atq; cadu-
ce et hitus sapientie velut diuina quedā potentia p'sistit eternus integeros.
sapiens e amator cōcordie et discōrdie dissipator. Discordia e qua pessund an-
tur domus. Ciuitates: regna: ducatur: impia: et principatus. cōcordia vero
parue et minime res crescunt: et oē regnū et impium solidatur: discordia om-
ne regnū diuiditur vbe hoī illi per que discordia et scandala veniunt. no est
profecto malū in ciuitate q̄ no faciant hoies seminantes discordiā et secun-
dū Gregorium charitatē que est virtutum oīum mater extinguit: proprium
concordie est non solum amicos veteres et nouos illesos conseruare vcrum
etiam inimicos amicos reddere. Solem. n. emundo tollere videtur qui ami-
ciam concordiam et pacem tollunt discordia s'm ius est effusa contentio su-
per principes que eos errare facit in inuio. de qua videtur sensisse Lucanus
libro secundo inquiring summus brute nephas ciuilia bella fatemur. Adisce
igitur sapientiam que multas et infinitas requirit virtutes. Sapiens nemo
potest esse nisi qui reiecta discordia maliuolentia seditioe idem non sit et
iustus et omni morali virtute p'editus. Sapiens est venerari grandiores
natu iuxta illud Iuuenalis tā venerabile erat p'cedere q̄tuor annis: et illud.
Liceronis p'siliū et ratio in senib' e q̄ si nulli fuissent nulle prorsus ciuitates
eēt Sapiens est q̄ malas odit cogitatiōes ga ex is. adulteria fornicatiōes
homicidia furta auaricia rapine neq̄tia impudicitia ocul' malus blasfemia
supbia stulticia nascunt: et nata hoiem coingnant maligna cogitatio et spiri-
tus prau' vndiq; aīa; angustat: oīa enī corda scrutat Deus et renes hoīus et
vniuersaz mētū cogitatiōes itelligit. o beati mūdo corde qm iuxta ill' euā-
gelij ipi deu videbū vrūt enī male cogitatiōes et aīos i diuersas trahūt par-
tes. decipiū hoies. no deu ga dō occultari nequnt et oīus secretor sol' de' e
cognitor. que no latet pcti qlitas. neq; alicuius peccātis affect' aū tps ad se-
nectutē ducit malū cogitatu quod sp diabolico instinctu excitat. scias velia
q̄ oīa prudēs hēt imprudēti vero nihil sufficit ga in nullo pct' e et ga oīa
sine fine spat possidere ideo in oib' eget iuxta illud quo plus sunt pote plus

fitiuntur aque. Sapiens est q non delectat mendatio qa scriptū est non esse
amādū mendaciū aduersus quēq̄ impia est promissio q̄ scelere adimpletur
latēt sepe venena in melle z dulcedine verq̄oz z itam diu simulator verita
tem simulat q̄; du fallacijs aliq̄ne decipiat. oēs q̄ amant mendacit̄ prout iu
re cauetur filij sunt diaboli: z mendaciū est se christianū dicere z opera chri
sti non facere: nihil enim est turpius vanitate clamat enim ap̄tus nolite glo
riari mendaces esse aduersus veritatē: non est enim ista sapientia de sursum
descendens sed terrena aīalis z diabolica. tennē s̄m Senecā ad lucilliū men
daciū plucet si diligenter inspexeris: z oē mendaciū s̄m Isidorū est pecca
tū. inquit Lactātius multis quidem melius est vera rustice q̄ discrete falsa
proferre: veritas non amat angulum nec querit versutias: sapiens ē qui ve
rus est custos anime sue nec vanis detinetur cogitationibus nec cuiq̄ machi
natur sed in humilitate versatur auri z argenti: z lingue nitoris contemptor
celestē ac diuinum bonum acipit. Sapiens terrena oīa z inferiora despicit
procurati: inuigilat multus: vt eius opus sua diligenti opera deo in mortali
placeat: resulget sapiens etiā in tenebroso loco nunq̄ corrupitur liuore nec
aliqua tangit inuidia sed solū mentē z cogitatum ad celestia regna dirigit
tanq̄ ad finē oīum perfectissimum: quo nullus dulcior nullus suauior esse
potest: paucis hec finis p̄fecto cōcedit. Sapiens est qui euitat detractio
nem qm̄ nullus murmurans accipit regnū dei: est enī veritatis z dei destru
ctor puritatis deuiator: odij iuētōr. Sathane mediator: dei p̄secutor: mali
z oīs sceleris iuētōr: z sicut susurans serpens euam de paradiso excussit sic
obtrektor non solum suam sed etiam fratris perdit animam: est enim ho
minis p̄ditissimi in aliū arma dirigere q̄bus merito p̄fodiendus esset: estq̄
hoīs prudētis discutere seipsum anq̄ alijs detrahat redarguat in primis su
os errores suaq̄ crimina anteq̄ alijs mordeat. scias nihil esse difficillius
intra mortales q̄ seipsum cognoscere multo magis alios: quoq̄ vitia inte
stina tāgere est potius prediūinare. cū solus deus sit scrutator hoīuz. Laue
igitur si vis esse sapiēs ne detractiōib⁹ delecteris. Quib⁹ oīs bonos cūctis
reb⁹ p̄ferendus cōfundit. ledit: cōmaculat atq̄ p̄sumitur. clamat ille o dñe
libera aīa; meā a labijs iniqs z a lingua dolosa. q̄ suscitāt lites: incitat furo
res: p̄turbat hoīuz cetus. cauendū est iḡ nec hmōi detractorib⁹ adulatorib⁹
mēdacib⁹ aures n̄ras patefaciamus vitādis tāq̄ syrenis z scopulis mariti
mis: Potuisses ego me in cursu sapie longius extēdere pp̄ eius latitudinē et
amenitatē aqua nō discedo nisi inuitus sed iudicioz z ciuillit̄ causarum stre
pitus me vocat cui in seruire me cogit necessitas: a quo tñ maiores assequor
fructus at circū pulpita scribēdi de sapientia bassa sola crepant: feci tñ p̄ vi
rib⁹ vt pōpeius bornatian⁹ me⁹ studioz z hūanitatē z. ll. pitus ab obliga
tiōe fideiussoria mihi petēti facta aduersus deā sapiētiā eēt liberatus: si ini
elegāter z inornate scripsi de tam celebri virtute qualis: z quanta est sapiē
tia me excusatum habeas rogo: Lautus iure reperitur quod clericus probi
betur vxorem ducere z altari seruire queat: quia si esset ei vxor dum vxori
incumberet altare desereret. iuxta illud nedum: vtrumq̄ festinat neutrum
bene peragat sit quoq̄ mihi plerunq̄ contingere solet dum itudeo scriptis

10
placere: repugnātia officij z artis retiet calamū: z q vult libere officio fungi suo z dare opam minime oportet esse vacuū ab oī cura z questuaria z mercenaria: de quo elegās poeta sensisse videtur cum dixit: nā si Uirgilio puer z tolerabile desit hospitium caderent omnes a crinibus hydri surda .nihil generet graue buccina. z iuxta illud pectora nostra duas . non admittentia curas magne mentis opus z de lodice paranda. z quis enim virtutes amplectitur ipsam premia si tollas. virtus tamen operatiua efficit vt quilibet lector poterit exstercorib⁹ aliquas colligere margaritas. Quis est adeo hortulus fertilis: quis ager vberrimus z tam bene cultus qui in redditu z prouentu non deficiat in aliquo. Igitur in libello meo si qd optimi fructus aut optimarum margaritarum inueneris illud totū insatiatus carpe. colligeq; meq; fideliter a morsu z a latratu inuidientium si qui fuerint tuere. atq; descende ego autem dum iuga montis aper fluios dum piscis amabit vester ero mundi prece per omne latus. **Finis Brixie die. vi. octo. M. id.**

Ad libellum suum.

HH In sua si doctus te duxerit atria vates
Luncta videbuntur lucidiora die

Ad mariam dysticon

HH Qui cupit z terris z celo viuere felix
Auxilium poscat virgo beata tuum

Ad eandem testr asticon

HH Virgo parens christi diue reginacq; sedis
Ante puerperium postq; pudica tuum

HH Virgo vel eloquio vel re mundissima semper
Inter femineum gloria prima genus

In laudem virginis Marie

Alma redemptorem genitrix enixa supernum

O mater pia virgo dei celeberrima nostri

O stupor o nostre requies z vita salutis

Diuitie gentis soboles generosa triumphis

Virgo maria dei mater dignissima condam

Laudibus inuitis speculum dum vita manebat

Non maculata auido corrupte in sanguine terre

Si qua puella fuit tam illa pretiosior auro

Finis laus deo optimo

Bernardinus macius boznatus Thome lamberto artium z medicine doctori acutissimo Salutem zc.

Quod laudi des opusculum meum de sapientia sumope letor illa quidem vera laus est que a viro virtute pbato pficiscitur. Sed nimius amor persepe facit vt id quod minimū est maximū esse videat: tamen tibi viro graui z docto immortalis ago gratias: z si quid est q valeat mea ingenij tenuitas id tuum iure peculii esse intelligas. **Vale decus medicorum.**

Bernardinus bornatus iuris peritus. Constantino ganafoni oium amicissimo.
mo. S. nō potui nō dolere de obitu Frācisfratris tui sapiētissimi iurecō/
sulti ac doctoris grauiissimi. qui singulari ingenio. doctrina. modestia. virtu/
tis prestantia. mox elegātia. omni deniq; honestate ita vigebat vt vix dici
posset: huiusce viri p̄stātissimi clemētiā. benignitatē. liberalitatē. in reddēda
iusticia ego ipse aliquñ exptus sum. bonitatis nomen z humilitatis p̄ vexil/
lo suo gerebat. sapienter z loquebat z agebat. offendebat neminem. oibus
proderat. erat ei innatum illud nō sibi sed toti gentiū se credere mundo esse
putat. hinc factus est vt oibus z gratissimus z charissimus factus esset vnde
deus optimus illū mutuo concessum in tam felici ac integro statu reuocare
voluit. ne ex diuturna vita illius rota aliquñ vt fit verteret. erat ei morien/
dum iuxta illud hac lege necessitateq; oēs nati sumus vt aliquñ moriamur. z
illud tendimus huc oēs metam properamus ad vnam oia sub leges mors
vocat atra sua. modica est huius seculi gloria. an credis semp mortales vi
uere ī orbe quo sumus? z rapido nunq; succūbere fato. an nescis veteres. ro
manos morte subactos. quorum fama prioz pulsabat maxima celum. Sed
profecto nō debet dici mortuus. cum relicto cadauere tanti viri anima im/
mortalis soluta vinculis terrenis libera facta z in sua; naturam redacta ad
supos euolauit: visura semp fulgentē diuinum aspectum: z locum amenissi
mum: vbi sempiterno euo fruatur. posset de eo illud decātarī. quod dicitur
de palemone. Non equidem saxo regis: sed inane cadauer. hoc ad clara vo
lans astra reliquit humi: z illud prestiterit factis q̄uis ingētibus ille. Quic
quid mortale est duxit inane tamen: z propterea non est morte sublatus.
Sed ab erumnis huiusce inculte z tenebrose vite sepatus: regno celesti luci
do ac perspicuo semp potiturus. recepit ipse premia bene acte vite vsq; ad
extremum eius spiritum. Cui honos infinitus fuit attributus: vnde eius fi
ne tam nobili considerato. non est dolendum imo recte intuenti letandum
excute igitur tibi lachrymas mi Constantine. z quod longinquitas tempo
ris efficiet: tu virtute z prudentia effice? z hoc scias nihil esse p̄fecto qd
magis cupiam. q̄ efficere vt quam clarissime perspicias me vnum esse sem
perq; futurum. quo de vno ea tibi possis omnia polliceri. que ab homine
amicissimo z obseruandissimo expectare cōueniat. Vale die decimo nono
mensis marcij. M. ccccc. Brixie. Bernardinus bornatus tuus.

Bernardinus bornatus Joāni augustino de vacis iuueni perito. Sal. plu

Quod opusculū meū tradiderim Joanni euangeliste lazalotto corrigēdum
etiā ingenue fateri. pp eius singularē fidem atq; doctrinam me non penitet
tradidi tñ hac lege vt z si longe grauiori materia sit dignior opifex: z aquil
la non capiat muscas: cuius opera cum antiquis auctoribus certant. tamen
solecismos: ac barbarismos. si qui forent annotaret interdum si quid nimis
preter rem positum inueniret: oblitteraret vltterius se non extenderet q̄ pro
eius humanitate ac fide fecit non negligenter. Vale die septimo Junij
M. ccccc. Brixie.

11

Bernardinus Macius bornatus Petro serbino viro modesti. & sapienti. S.
inquis sepe numero mi Petre. illum esse ab omni rectitudine & nature institu-
to alienum. qui virtutis via derelicta. humani generis speculo. vitiorum cal-
lem amplectitur nature humane canum. pluribus astantibus. quorum intel-
lectus tue tam preclare opinioni adherens institutum a ratione profectum ap-
probavit. & cur non mi Petre. qui virtutis semine factus. de virtute loqua-
ris necesse est. te natura causans prodidit. sine quam virtus est. cui vitia in-
fecta & inimica sunt. quod de opusculo bene sentis. hoc facit tu? erga me sin-
gularis amor illum tecum finxit antiquitas. a quo manat amicitia. perge
mi Petre vt cepisti ex semine pingui fertiliores colliges fructus. daq; opas
vt sepius de virtute loquamur. bene vale penultimo Octobris, M. cccccc
Brixie. Bernardinus bornatus Jur. p. tuus &c.

Faustinus massanus Bernardino macio iurecō. opt. & R. Salutem.

Reconditos abstrusosq; iureconsultorum sensus excudendo ad lites fortis-
ne relegasse videaris diuini; hoc opusculum de sapientia quod ad ethicam
appellare volo in lucem edidisti: hoc vno monumento mortalitatem effugien-
do: aqua te asserere non amicorum suffragio: non clientum fastidioso comita-
tu non latifundis non auro poteras: cum omnia fragilia caduca & momen-
tanea sint dominumq; non sequantur Vale.

Ad exemplum nostrum.

O sciochi. o paci. o pien de cecitate
chi nostri giorni andati consumando
si stoltamente in tanti vanitate
Non ve acorgeti voi chi va mancando
la nostra vita fragil e caduca
e ruta via morte va incontrando
Si come inanti al vento la festuca
cosi e la nostra trista e debil vita
raro pero vedo chi se reduca
Ogni cosa al ben operar ce inuita
ogni creato lauda el so factore
e pur la mente a noi sta si suanita
Dal proprio e vincto el diuin amore
hogi chi pegio fa piu e exaltato
questo e se nol sapete el vostro errore
Benche falsa lingua senza opposito
tal fiata faza aparer el vero
Non dimeno pur tempo e loco
per iudicio drito verita reluce

Ad exemplum nostrum

Uolano lhore igiozni lanni imesi
z insieme in breuissimo interuallo
Tutti hauemo cercar altri paesi
Non fati contra conscientia vn callo
como ferì vfi ma volgeti li ogij
mentre emendar se pote el vostro fallo
Non aspetati che la morte scrochi
como fa la piu parte chi per certo
infinita e la schiera de li sciochi
Hor caminate per questo deserto
tutto spinoso e de' scapuchi pieno
mentre chaueri zorno el ciel aperto
Un dubioso vn instabile sereno
e nostra fama che presto se rompe
presto se muta e presto ven al meno
Passan nostri richezi e nostre pompe
passan li scepri: passan li ingegni
ogni cosa mortal tempo interrompe
Morano istolti morano ipiu degni
e non pur quel di fore el tempo solue
ma le nostre eloquentie e nostri ingegni
Loffi fuggendo el mundo se conuolue
ne mai puncto sta forte o firma el grado
per fin che nba reducti in pocho polue
Finis.

Impressum Brixie per Venerabile: d.
presby. Baptistā Farfengū Jur. pont.
doct. ano. M. cccc. die. xxvi. Nouēb.

Juc. 56

46394

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001959213

June 55 - 8 pages

